

Зголемувањето на минималната плата е постојано актуелна тема во јавниот дискурс, по нејзиното воведување во 2012 и при поголемите зголемувања. Литературата е едногласна дека со повисока минимална плата се заштитува и подобрува животниот стандард на примателите, а во последно време, сè повеќе студии наоѓаат дека таа нема негативен ефект врз вработеноста. Но, големото државно субвенционирање на наглите пораста на минималната плата во земјава упатува на тоа дека тие се пазарно неодржливи. Сепак, ефектот од порастот на минималната плата врз уделот од доходот кој оди кај работниците е недоволно јасен. Во последната деценија, овој удел во Северна Македонија стагнираше, по неговиот пад во 1990-тите и 2000-тите, што го поставува релевантното прашање дали со порастот на минималната плата поголем дел од генерираниот доход во економијата завршува во рацете на работниците.

Бриф за политиките бр. 55

Порастот на минималната плата ќе донесе одржливо зголемување на работничкиот удел само ако е проследен со инвестиции кои обезбедуваат поголема продуктивност на факторите на производството. Затоа, Владата и надлежните министерства треба да се фокусираат врз дизајнирање паралелни мерки за поттикнување и помагање на продуктивноста на трудот и капиталот во компаниите.

ПРОБЛЕМ

Работничкиот удел – износот од националниот доход што се алоцира кај работниците – долго време беше неинтересен за научната дебата. Неговата константност се сметаше за „стилизиран факт на растот“ (Калдор, 1961). Но, во последниве две децении интересот се возобнови главно поради факт според кој работничкиот удел почна да се намалува. Емпириските докази не се едногласни за ова намалување. Аткинсон (2009) смета дека помалиот работнички удел го смалува трансформирањето на макроекономските придобивки во лични придобивки за домаќинствата, додека Пикети (2013) документира неповолна врска помеѓу растечкиот капитален удел и растечката нееднаквост. Слични трендови кај

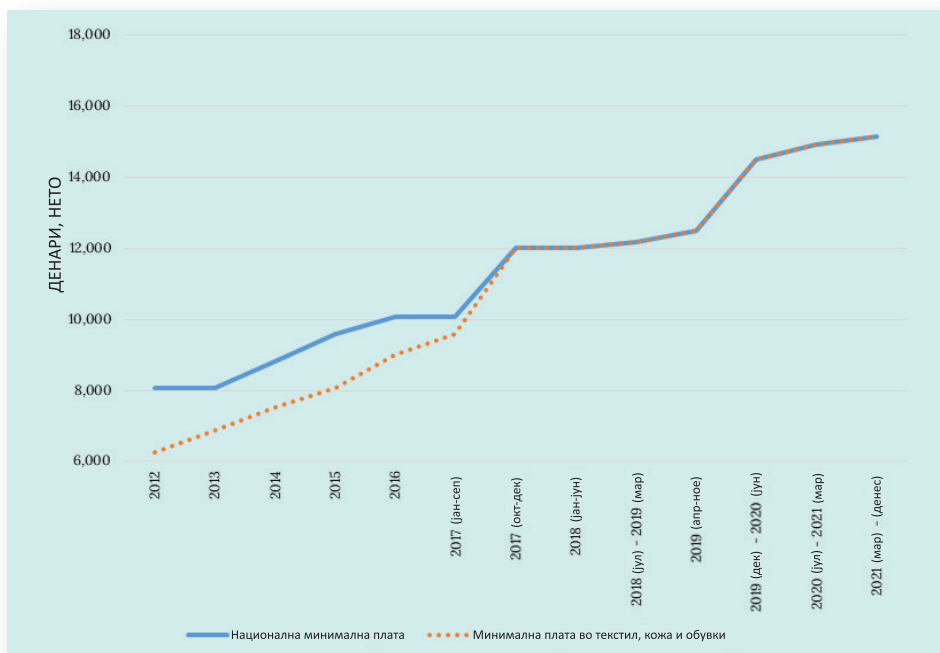
работничкиот удел се забележуваат и низ земјите во развој и транзиција (Гуереиро, 2012), особено во транзициските економии кои пред распаѓот на централно-планскиот систем имаа висок и константен работнички удел и ниска нееднаквост на доходот. Но, приватизациите, продорот на мултинационалните корпорации и флексибилизацијата на пазарите на труд веројатно значајно придонесоа за падот на работничкиот удел (ОЕЦД, 2015).

Минималната плата во Северна Македонија беше по првпат воведена во 2012 година, позиционирана на 39% од просечната плата, за сите сектори, освен за индустриските гранки: текстил, кожа и обувки, на 30%.

Иако иницијално беше поставена да се усогласува со цените двапати годишно, правилото брзо се напушти, бидејќи минималната плата поприми голема политичка сила и стана централна тема во политичките ветувања. До 2016 година, нето минималната плата порасна за 25%, со намалување на јазот во однос на таа во гранките за текстил, кожа и обувки. Изборите во 2016 донесоа нова влада која во 2017 година ја зголеми минималната плата за 30% и ја изедначи во гранките во кои претходно беше пониска. Формално, минималната плата продолжи да е дел од колективното преговарање. Иако ветеното ниво никогаш не беше постигнато, нагорниот притисок се одржа и моментално земјата има минимална плата позиционирана на околу 53% од просечната плата и близу 80% од медијалната плата.

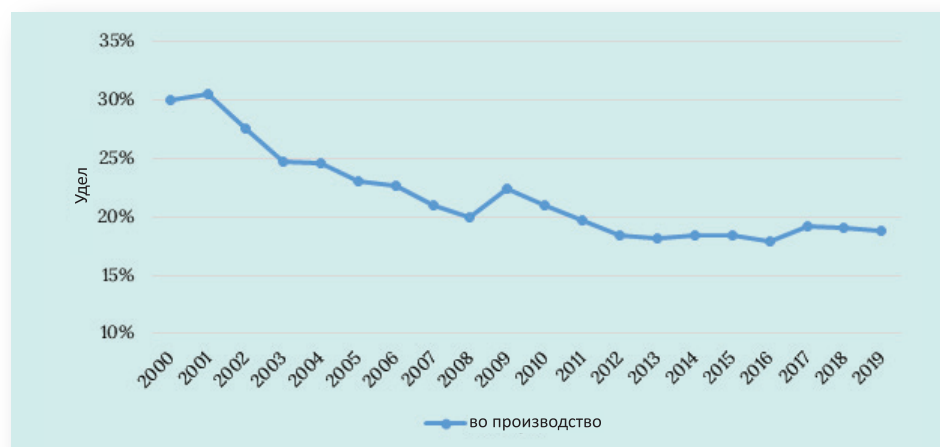
Работничкиот удел (во преработувачката индустрија) беше во пад помеѓу 2000 и 2019, од околу 30% на помалку од 20% од производството. Но, видливо е забавување на падот во 2010-тите, и особено по воведувањето на минималната плата во 2012, на околу 18% од производството. Тоа легитимно го отвара прашањето дали минималната плата имала улога за работничкиот удел во Северна Македонија.

Слика 1: Движењето на минималната плата

Извор: Закон за минималната плата.

Слика 2: Работничкиот идел во преработувачката индустрија

Извор: Статистичка база на податоци на УНИДО.

ЦЕЛ

Целта на овој бриф за политиките е да помогне во разбирањето на улогата на минималната плата за работничкиот удел во Северна Македонија. Во остварувањето на целта водиме сметка за обезбеденоста на фирмите со капитал (машини, опрема, технологија) и мерата во која нивниот процес го потхранува тој капитал. Со тоа, можеме да ја разбереме улогата на минималната плата за промените во работничкиот удел зависно тоа дали индустријата е трудо- или капитално-интензивна.

МЕТОДОЛОГИЈА

Теоретската рамка на моделот се потпира на производна функција, чии детали и математичка разработка може да се видат во Петрески (2022). Од таа теоретска рамка, се изведува емпириска равенка како што следи:

$$\ln s_{L,it} = \beta_0 \ln TFP_{it} + \beta_1 \ln k_{it} + \beta_2 \ln(q_{it}/p_{it}) + \beta_3 \ln mw_{ij} + v_{it}$$

кадешто $s_{L,it}$ е работничкиот удел во индустрија i во време t , TFP_{it} е вкупната факторска продуктивност, k_{it} е односот капитал-производ, q_{it}/p_{it} е цената на увезените сировини, а mw_{ij} е минималната плата во логаритам во индустрија i во време t , значи зема предвид дека во одреден период постоеле разлики во минималната плата меѓу индустриите. v_{it} е остаток, кој опфаќа немерени ефекти како маржите, трошоците за примање и отпуштање работници и сл.

Користиме податоци од Индустриската база со податоци на УНИДО, што овозможува информација за гранките од преработувачката индустрија на двоцифрено ниво според класификацијата ИСИЦ, за секоја од годините 2012 до 2019. Располагаме со 20 гранки (од вкупно 22) од преработувачката индустрија, што овозможува 160 опсервации и балансиран панел. Пресметките ги започнуваме со естиматор на фиксни ефекти. Потоа, со цел да ги адресираме евентуалните грижи за постоење ендеогеност, особено на релација меѓу капиталот и капитал-потпомагачкиот процес од една страна и работничкиот удел од друга, користиме Арелјано-Бовер (1995) системски ГММ естиматор, кој воведува динамички регресор во пресметката и овозможува потенцијално големи придобивки на ефикасност во пресметката.

Резултатите ги расчленуваме на ниво на индустриска гранка. За поширока дебата и на агрегатните резултати, видете кај Петрески (2022).

РЕЗУЛТАТИ

Минималната плата врши влијание врз работничкиот удел во 16 од 20 индустриски гранки, со значајна хетерогеност. Во гранките за храна и пијалоци, текстил, облека, кокс и нафта, и друга транспортна опрема, пораст на минималната плата води кон поголем дел од доходот за работниците. Ова е важен наод, од неколку причини. Прво, овие пет гранки произведуваат една четвртина од вкупното производство во преработувачката индустрија и вработуваат половина од работниците. Второ, во нив доминираат мали и средни претпријатија, главно во домашна сопственост.

Во оваа група, текстилот и облеката, како гранки, заслужуваат посебно внимание. Тие вработуваат голем удел работници на минимална плата, околу половина (Петрески и др. 2019). Дополнително, тие се единствените индустриски гранки во кои трудот и капиталот се комплементари, што подразбира дека зголемувањето на едниот фактор не го истиснува другиот, односно може да растат заедно. Дополнително, во текстилот, вкупната факторска продуктивност стриктно го поддржува капиталот, што упатува на сложен ефект од продуктивноста во производната функција кој не смее да се занемари.

Во 11 преработувачки гранки, порастот на минималната плата е сврзан со намалување на работничкиот удел. Овие индустрии вработуваат нешто над четвртина од работниците во преработувачката индустрија (17.7%), но создаваат 61.4% од производството. Две подгрупи заслужуваат внимание. Првата се електрични машини и апарати, и хемиските гранки, од кои голем дел се состојат од фабрики – големи работодавачи – кои работат во слободните зони. Втората подгрупа се основните метали и неметални производи, кои ја сочинуваат старата македонска индустрија, од која дел подоцна беше продаден на странски инвеститори (надвор од слободните зони). Оттука, во дел, овие гранки зависат од глобалните случувања со цените на металите и неметалите.

Во двете подгрупи, трудот и капиталот се супститути, што укажува дека повисока минимална плата може да се рефлектира врз поголема капитална база за сметка на бројот на работници, што потоа ќе го намали работничкиот удел.

Слика 3: Улогата на минималната плата за работничкиот удел во доходот

Минимална плата					x			x										x		x
Однос капитал-производ	x	x			x	x			x		x				x	x	x		x	x
	15 Храна и пијалоци	16 Тутун	17 Текстил	18 Облека	19 Кожа	20 Производи од дрво	21 Хартија	22 Печатење	23 Кокс и нафта	24 Хемикалии	25 Гума и пластика	26 Неметални производи	27 Основни метали	28 Фабрикувани метални производи	29 Машини и опрема	30 Канцелариски и компјутерски машини	31 Електрични машини и апарати	32 Медиуми и комуникациска опрема	35 Друга транспортна опрема	36 Мебел

Зголемува работнички удел

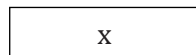
Намалува работнички удел

Капиталот и трудот се комплементарни

Капиталот и трудот се супститути

Врската не е статистички значајна

ЗАКЛУЧОК

Улогата на минималната плата за работничкиот удел не може да се опише низ едноставен одговор, бидејќи е специфична за индустриите. За индустриските гранки кои се трудоинтензивни и со ниски плати – главно, текстил и облека, минималната плата игра позитивна улога за работничкиот удел, во услови на комплементарна улога меѓу трудот и капиталот. За индустриите кои се капитално-интензивни, минималната плата игра негативна улога за работничкиот удел, во услови на супститутивна улога меѓу трудот и капиталот, но со поголема хетерогеност.

Наодот дека порастот на минималната плата го зголемува работничкиот удел во индустриските гранки за текстил

и облека, во услови кога трудот и капиталот се комплементарни, упатува повисока минимална плата во овие гранки ќе биде одржлива на подолги рокови само со поголеми инвестиции во капитал и технологија, односно со подигање на нивното технолошко ниво. Оттука, потпомагањето на технолошкото ниво во овие гранки преку државна помош е далеку пооправдано и со поголеми и подолгорочни општествени користи, наместо само директното субвенционирање на платите. Последното, иако ќе донесе пораст на уделот на работниците во доходот, е краткорочна опција со недоволна одржливост. Државната помош за инвестициите во овие гранки ќе им помогне да побегнат од стапцата ниска продуктивност – ниски плати во којашто се наоѓаат сега.

Наодот дека во капитално-интензивните гранки повисоката минимална плата е проследена со понизок работнички удел упатува на тоа дека секој раст на минималната плата негативно се одразува на креирањето работни места, затоа што тоа може да се супституира со машини, опрема и технологија. Ова се однесува на гранките во кои се лоцирани странските инвестиции и на гранките од постарата македонска индустрија. Сепак, во овие гранки, евентуално насочување на државната помош и палета од други мерки кон подигање на нивото на вештини на работниците (на пример, инвестиции во дуално образование), ќе одговори на сè поголемата побарувачка за квалификуван и вешт кадар, со што автоматски се ќе се намали релевантноста на прашањето

за минималната плата во овие индустриски гранки.

Вкупно гледано, двата наода упатуваат на тоа дека порастот на минималната плата ќе донесе одржливо зголемување на работничкиот удел само ако е проследен со инвестиции кои обезбедуваат поголема продуктивност на факторите на производството. Затоа, Владата и надлежните министерства треба да дизајнираат паралелни мерки за поттикнување и помагање на продуктивноста во компаниите и, на таков начин, да ја зголемат одржливоста на зголемувањата на минималната плата.

ЛИТЕРАТУРА

Arellano, M., and Bover, O. (1995) Another look at the instrumental variable estimation of error-components models. *Journal of Econometrics*, 68, p.29–51.

Atkinson, A. (2009) Factor shares: The principal problem of political economy? *Oxford Review of Economic Policy*, 25(1), p.3–16.

Guerriero, M. (2019) The Labor Share of Income Around the World: Evidence from a Panel Database. In: Fields, G. and Saumik, P. (eds.) *Labor Income Share in Asia: Conceptual Issues and the Drivers*. Springer, p.39–79.

Kaldor, N. (1961) Capital Accumulation and Economic Growth. In: F. A. Lutz & D. C. Hague (Eds.) *The Theory of Capital*. New York: St. Martin's Press, p.177–222.

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2015) *The Labour Share in G20 Economies*. Report prepared for the G20 Employment Working Group Antalya, Turkey, 26–27 February 2015.

Petreski, M. (2022) Minimum wage and manufacturing labor share: Evidence from North Macedonia. *Finance Think Policy Study* 40.

Petreski, M., Mojsoska-Blazevski, N. and Ouchi, M. (2019) The minimum wage as a wage equality policy: Evidence from North Macedonia. *Economic Annals*, 64(223), p.61–81.

Piketty, T. (2013) *Le Capital au XXIe siècle*. Paris: Seuil.

Finance Think е Институт за економски истражувања и политики.

Нашата Визија

Да поттикнеме економско размислување за подобра благосостојба утре.

Нашата Мисија

Да го подобриме влијанието на економските и социјалните трендови и политики врз граѓаните во Северна Македонија и регионот на Западниот Балкан, преку економски истражувања, застапување базирано на докази и водено од податоци, и поттикнување критичка дебата за економските процеси.

Истражувањето на Finance Think им помага на носителите на политиките, застапниците на политиките, креаторите на мислење, економските новинари и јавноста да ги разберат прашањата кои влијаат врз обичните граѓани.

Ул. Фредерик Шопен 1/2,
1000 Скопје
+389 2 6156 168,
www.financethink.mk,
info@financethink.mk

OPEN SOCIETY FOUNDATIONS

„Овој бриф за политики е единствена одговорност на Finance Think и во никој случај не може да се смета дека ги одразува ставовите на Фондацијата Отворено општество“.

